

Wpływ ogłoszenia upadłości na majątek upadłego dłużnika

Streszczenie

Opracowanie zawiera omówienie skutków ogłoszenia upadłości dla dłużnika w zakresie uprawnienia do rozporządzania prawem własności oraz zasady sprawowania zarządu przez syndyka masą upadłości, tj. majątkiem dłużnika, który ma posłużyć na zaspokojenie wierzycieli.

Słowa kluczowe

upadłość, majątek dłużnika, masa upadłości, syndyk, sprawowanie zarządu

Celem opracowania jest dokonanie analizy wpływu ogłoszenia upadłości dłużnika na uprawnienia do rozporządzania prawem własności. Ogłoszenie upadłości wywołuje różnego rodzaju skutki w zakresie sfery prawnej upadłego dłużnika w zakresie jego praw osobistych lub majątkowych. Wyodrębnienia skutków związanych z ogłoszeniem upadłości można dokonać na podstawie systematyki ustawy Prawo upadłościowe¹, a mianowicie: skutki odnoszące się do osoby upadłego, majątku, związane z bezskutecznością czynności prawnych zdziałanych przez upadłego, dotyczących realizacji zlecenia rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych czy z przebiegiem postępowań sądowych i administracyjnych dotyczących majątku upadłego wchodzącego w skład masy upadłości.

Ogłoszenie upadłości nie powoduje utraty przez upadłego prawa własności, a jedynie wiąże się z ograniczeniem uprawnień właścicielskich, a mianowicie w zakresie uprawnienia do rozporządzania prawem własności, choć także i w innych sferach uprawnień właścicielskich. Stosownie do przepisu art. 140 k.c.²: „W granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego właściciel może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, w szczególności może pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach może rozporządzać rzeczą”. Na prawo pod-

¹ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 233), dalej jako pr.up.

² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2016 r., poz. 380), dalej jako k.c.

miotowe właściciela stanowiące treść praw własności składa się następująca triada uprawnień:

- 1) prawo rozporządzania rzeczą (*ius disponendi*);
- 2) prawo korzystania z rzeczy (*ius utendi-fruendi*);
- 3) prawo posiadania rzeczy (*ius possidendi*)³.

Pod pojęciem „prawa do rozporządzania” przedmiotem własności w doktrynie rozumie się rozporządzanie prawem do rzeczy względnie prawem do określonej masy majątkowej, wiążące się z dokonywaniem czynności prawnych⁴ obejmujących przeniesienie prawa własności (zarówno odpłatnie, jak i nieodpłatnie), zamianę, ale także wyzbycie się prawa własności w formie jednostronnej czynności prawnej oraz obciążenie przedmiotu własności innym prawem.

W celu ochrony grupowego interesu wierzycieli należało ograniczyć uprawnienia właścicielskie upadłego, aby jego majątek nie uległ uszczupleniu i w jak największym stopniu posłużył na zaspokojenie wierzycieli. W związku z powyższym ustawodawca czynności zarządcze i rozporządzające dotyczące majątku dłużnika przekazał syndykowi. Z momentem ogłoszenia upadłości czynności zarządcze i rozporządzające upadłego przechodzą *ex lege* na syndyka, a więc prawo własności zostało ograniczone poprzez zakaz rozporządzania majątkiem przez upadłego (por. art. 173 w związku z przepisem art. 61 i 185 ust. 2 pr.up).

Zgodnie z przepisem art. 61 pr.up. z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego, ale pamiętać należy, iż masę upadłości stanowią składniki majątku dłużnika, które mogą zostać spieniężone. W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego dłużnika w dniu ogłoszenia upadłości oraz majątek powstały po ogłoszeniu upadłości, czyli nabyty w toku postępowania upadłościowego, aż do czasu jego zakończenia.

Wprawdzie przepis art. 44 k.c. zawiera definicję mienia, jednakże niewątpliwie należy ją odnieść także do majątku, który również obejmuje własność i inne prawa majątkowe. W literaturze wyrażono stanowisko, że mienie rozumiane jako „własność i inne prawa majątkowe” prowadzi do równoległego wyodrębnienia pojęcia majątku choć w węższym tego słowa znaczeniu⁵. Mienie uważane jest za kategorię ogólniejszą pojęciowo, gdyż nie musi się wiązać bezpośrednio z aktywami oznaczonego podmiotu pra-

³ A. Stelmachowski, [w:] T. Dybowski (red.), *Prawo rzeczowe. System Prawa Prywatnego*, tom 3, Warszawa 2007, s. 232.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Por. M. Bednarek, *Mienie. Komentarz do art. 44–55 Kodeksu cywilnego*, Kraków 1997, s. 30–31; A. Dyoniak, *Pojęcie majątku w prawie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1985, z. 11–12, s. 123; W. J. Katner, [w:] M. Safjan (red. tomu), *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, tom 1, Warszawa 2012, s. 1298; E. Skowrońska-Bocian, [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, 2013, s. 192–193; Ł. Żelechowski, [w:] K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, T. 1: *Przepisy wprowadzające. Część ogólna. Własność i inne prawa rzeczowe*, Warszawa 2013, s. 523–524.

wa cywilnego ani też z żadnym skonkretyzowanym podmiotem⁶. Ustawodawca posługuje się pojęciem mienia np. w Kodeksie cywilnym w odniesieniu do majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej (art. 863 k.c.), w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w odniesieniu do majątku wspólnego i majątku osobistego małżonków (np. art. 31–33 k.r.o.⁷). Ustawodawca definiuje majątek także jako zespół praw majątkowych (aktywa) i obowiązków majątkowych (pasywa majątku), jak występuje to w odniesieniu do spadku stanowiącego ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego (art. 922 § 1 k.c.)⁸. Jak z powyższego wynika, pojęcie majątku jest szersze w swym zakresie w stosunku do mienia, gdyż majątek to zarówno mienie, jak i stany faktyczne, jak np. posiadanie, choć wyłącznie takie, które nie wiąże się z obciążeniem. W doktrynie wyróżnia się: majątek produkcyjny, majątek jednostek organizacyjnych świadczących usługi niekomercyjne czy majątek służący tylko zaspokajaniu potrzeb osobistych.

Wszystko, co mogłoby zostać w ramach postępowania upadłościowego spieniężone, zasadniczo wchodzi w skład masy upadłości, jeśli może zostać przeznaczone na zaspokojenie wierzytelności, a w szczególności ruchomości, nieruchomości, wierzytelności i prawa, użytkowanie, udziały w spółkach, prawo odkupu⁹. Natomiast do masy upadłości nie wchodzi prawa, których nie można spieniężyć, bądź związane są wyłącznie z osobą upadłego. Z powyższych względów nadal zachowuje aktualność pogląd M. Allerhanda, iż w skład masy upadłości nie wchodzi prawa majątkowe związane z osobą upadłego, których nie można przenieść na inną osobę (np. roszczenia alimentacyjne, odszkodowawcze z tytułu czynów niedozwolonych). W związku z tym, że praw tych nie można zbyć, to niemożliwe jest spieniężenie takiego prawa¹⁰. Z powyższych względów ustawodawca wyłączył z masy upadłości mienia upadłego te składniki, które nie mogłyby posłużyć na zaspokojenie wierzycieli upadłego dłużnika. Stosownie do przepisu art. 63 pr.up. – nie wchodzi do masy upadłości:

- 1) mienie, które jest wyłączone od egzekucji według przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego¹¹;
- 2) wynagrodzenie za pracę upadłego w części niepodlegającej zajęciu;
- 3) kwota uzyskana z tytułu realizacji zastawu rejestrowego lub hipoteki, jeżeli upadły pełnił funkcję administratora zastawu lub hipoteki, w części przypadającej zgodnie z umową powołującą administratora pozostałym wierzycielom.

Uchwała zgromadzenia wierzycieli może także wyłączyć z masy upadłości inne składniki mienia upadłego (art. 63 ust. 2 pr.up.).

⁶ J. Jezioro, [w:] U. Kalina-Prasznicek (red.), *Encyklopedia prawa*, Warszawa 2007, s. 388.

⁷ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2080), dalej jako k.r.o.

⁸ Por. M. Bednarek, *op. cit.*, s. 30; E. Skowrońska-Bocian, *op. cit.*, s. 192–193; Ł. Żelechowski, *op. cit.*, s. 523–524.

⁹ M. Allerhand, *Prawo upadłościowe, komentarz, orzecznictwo*, Bielsko-Biała 1999, s. 165.

¹⁰ *Ibidem*, s. 83.

¹¹ Dz. U. z 2016 r., poz. 1822 k.p.c.

Ponadto w skład masy upadłości nie wchodzi mienie przeznaczone na pomoc dla pracowników upadłego i ich rodzin, stanowiące zgromadzone na odrębnym rachunku bankowym środki pieniężne zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, tworzonego na podstawie przepisów o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, wraz z przypadającymi po ogłoszeniu upadłości kwotami pochodzącymi ze zwrotu udzielonych pożyczek na cele mieszkaniowe, wpłatami odsetek bankowych od środków tego funduszu oraz opłatami pobieranymi od korzystających z usług i świadczeń socjalnych finansowanych z tego funduszu organizowanych przez upadłego, a składniki tego mienia oznaczy sędzia-komisarz (art. 64 ust. 1 pr.up.). Przedmiotowym mieniem zarządza nadal upadły, chyba że został ustanowiony likwidator, kurator bądź przedstawiciel albo reprezentant upadłego ustanowiony na podstawie przepisów o przedsiębiorstwach państwowych, wydając zgromadzone na odrębnym rachunku bankowym funduszu środki na cele i według zasad określonych w przepisach o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

Skoro w skład masy upadłości wchodzi tylko prawa majątkowe, to *a contrario* nie wchodzi prawa osobiste upadłego nawet, jeżeli w efekcie ich spieniężenia można by było osiągnąć środki na zaspokojenie wierzycieli. Natomiast w przypadku, gdyby upadły uzyskał odszkodowanie pieniężne za naruszenie praw osobistych (nazwiska, firmy, z tytułu praw autorskich), które byłyby związane ze stosunkami niemajątkowymi, to jako majątkowe weszłyby w skład masy upadłości¹².

W przypadku upadłego będącego stroną umowy o subpartycypację, o której mowa w art. 183 ust. 4 ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi¹³, w skład masy upadłości nie wchodzi wierzytelności będące przedmiotem tej umowy (art. 65a ust. 1 pr.up.). Fundusz sekurytyzacyjny wstępuje w prawa upadłego z tytułu wierzytelności podlegających wyłączeniu zgodnie z ust. 1 oraz zabezpieczeń tych wierzytelności (art. 65a ust. 2 pr.up.). Syndyk natomiast przekazuje funduszowi sekurytyzacyjnemu świadczenia otrzymane od dłużników z tytułu wierzytelności, o których mowa w ust. 1, oraz dłużników z tytułu zabezpieczeń tych wierzytelności (art. 65a ust. 3 pr.up.).

Natomiast w przypadku uczestnika systemu płatności lub systemu rozrachunku papierów wartościowych, o którym mowa w art. 22 ust. 1 pkt 4, nie wchodzi mienie upadłego wymienione w art. 80, a także inne aktywa niezbędne do wykonania obowiązków wynikających z uczestnictwa w systemie, które powstały przed ogłoszeniem upadłości. Jednakże mienie pozostałe po wykonaniu obowiązków wynikających z uczestnictwa w systemie wchodzi do masy upadłości (art. 66 ust. 1 i 3 pr.up.).

Ponadto, przedmiot zabezpieczenia ustanowionego w związku z uczestnictwem w systemie płatności lub systemie rozrachunku papierów wartościowych w rozumie-

¹² Z. Świeboda, *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*, Warszawa 1999, s. 59.

¹³ Dz. U. z 2014 r., poz. 157, z późn. zm.

niu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami¹⁴, na rzecz podmiotu prowadzącego ten system lub na rzecz uczestnika tego systemu, nie wchodzi do masy upadłości:

- 1) uczestnika tego systemu lub uczestnika współpracującego z nim systemu interoperacyjnego, który ustanowił to zabezpieczenie,
- 2) niebędącego uczestnikiem podmiotu prowadzącego system interoperacyjny współpracujący z tym systemem,
- 3) jakiegokolwiek innego podmiotu, który ustanowił to zabezpieczenie – w razie ogłoszenia upadłości któregośkolwiek z nich.

Również mienie przeznaczone na pomoc dla uczestników systemu ochrony, stanowiące zgromadzone na odrębnym rachunku bankowym środki pieniężne funduszu pomocowego, tworzonego na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających¹⁵, wraz z przypadającymi po ogłoszeniu upadłości kwotami pochodzącymi ze zwrotu udzielonych pożyczek na cele pomocowe, wpłatami odsetek bankowych od środków tego funduszu oraz opłatami pobieranymi od korzystających z usług i świadczeń finansowanych z tego funduszu organizowanych przez upadłego, nie wchodzi w skład masy upadłości. Składniki tego mienia oznaczy sędzia-komisarz. Na postanowienie sędziego-komisarza przysługuje zażalenie upadłemu, wierzycielom oraz uczestnikom systemu ochrony (art. 67a ust. 1 pr.up.). Mieniem tym co do zasady zarządza upadły, chyba że został ustanowiony likwidator, kurator bądź przedstawiciel albo reprezentant upadłego ustanowiony na podstawie postanowień umowy systemu ochrony, wydając na odrębnym rachunku bankowym funduszu środki na cele i według zasad określonych w przepisach ustawy, o której mowa w ust. 1, oraz umowy systemu ochrony (art. 67a ust. 2 pr.up.). Dotychczasowi uczestnicy systemu ochrony mogą zdecydować o przekazaniu mienia, o którym mowa w ust. 1, do jednego z nich albo do nowej jednostki, w celu utworzenia, z wykorzystaniem tego mienia, nowego systemu ochrony lub jego wykorzystania w istniejącym systemie ochrony (art. 67a ust. 3 pr.up.).

Masa upadłości stanowi składniki majątkowe należące do dłużnika, którymi zarządza syndyk, a mogące posłużyć zaspokojeniu wierzycieli. W związku z tym masa upadłości stanowi więc przedmiot, a nie podmiot prawa.

Omówiona regulacja jednoznacznie potwierdza, że upadły dłużnik nie traci prawa własności posiadanych składników majątkowych stanowiących masę upadłości, lecz w wyniku ogłoszenia upadłości traci jedynie zarząd swoim majątkiem i prawo do rozporządzania nim, gdyż jego majątek ma posłużyć na zaspokojenie wierzycieli. Sąd,

¹⁴ Dz. U. z 2013 r., poz. 246 i 1036.

¹⁵ Dz. U. z 2014 r., poz. 109 oraz Dz. U. z 2015 r., poz. 1166.

uwzględniając wniosek o ogłoszenie upadłości, w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości obowiązany jest wyznaczyć syndyka masy upadłości, który zamiast upadłego będzie sprawował zarząd masą upadłości¹⁶. Wszelkie czynności podejmowane przez syndyka wpływają na prawa i obowiązki upadłego¹⁷.

Jak zostało wspomniane, od dnia ogłoszenia upadłości zarząd majątkiem upadłego dłużnika sprawuje syndyk, który z mocy prawa nie tylko obejmuje zarząd majątkiem upadłego, ale przeprowadza także jego likwidację (art. 173 pr.up.). W związku z tym niezbędne było przyznanie syndykowi uprawnień związanych z dokonywaniem czynności w toku postępowań cywilnych i administracyjnych. Od momentu ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy stroną ww. postępowaniach dotyczących masy upadłości jest wyłącznie syndyk¹⁸. Podkreślić należy, iż pomimo ogłoszenia upadłości upadły może nadal prowadzić wszystkie swoje sprawy dotyczące niemajątkowych praw osobistych, majątkowych niezbywalnych, a także przedmiotów wyłączonych z masy upadłości.

Utrata przez upadłego z chwilą ogłoszenia upadłości legitymacji do występowania w charakterze strony w postępowaniach dotyczących masy upadłości nie jest równoznaczna z utratą przez upadłego zdolności do czynności prawnych, a w związku z tym nie wiąże się także z utratą zdolności sądowej i procesowej¹⁹. W przypadku ogłoszenia upadłości osoby prawnej syndyk nie przejmuje funkcji organów stanowiących upadłej osoby prawnej, gdyż upadły nie traci zdolności do czynności prawnych²⁰. Z powyższych względów syndyk nie może być traktowany jak organ osoby prawnej²¹. Przepis art. 75 ust. 1 pr.up. pozbawia upadłego prawa do zarządu mieniem wchodzącym w skład masy upadłości, korzystania z niego i rozporządzania, nie oznacza to jednakże pozbawienia upadłego praw do posiadanego majątku.

Syndyk powoływany jest w celu sprawowania zarządu majątkiem upadłego, zabezpieczenia przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zabránieniem go przez osoby postronne, aby w efekcie przystąpić do jego likwidacji (art. 173 pr.up.).

¹⁶ Por. przepis art. 51 pkt 6 pr.up.

¹⁷ M. Allerhand, *op. cit.*, s. 167.

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 24 czerwca 1999 r., II CKN 358/99, OSNC 1999, Nr 12, poz.219, z glosą aprobującą T. Radkiewicz, „Palestra” 2000, Nr 7–8, s. 260.

¹⁹ Por. stanowisko SN, który w postanowieniu z dnia 9 lutego 1999 r., I CKN 882/98 OSNC 1999, Nr 7–8, poz. 142 wyraził pogląd, że ogłoszenie upadłości osoby prawnej nie pozbawia tej osoby zdolności sądowej. W uzasadnieniu powołanego orzeczenia SN stwierdził, że zdolność występowania w procesie jako strona stanowi procesowy odpowiednik zdolności prawnej. Dlatego też zdolność prawną i zdolność sądową jednostka organizacyjna uzyskuje z chwilą nabycia osobowości prawnej, a traci z chwilą utraty tej osobowości. W odniesieniu do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością chwilą utraty zdolności prawnej i zdolności sądowej będzie chwila wykreślenia z rejestru. Jeżeli utrata zdolności prawnej i zdolności sądowej miałyby nastąpić w innej chwili, niezbędny byłby wyraźny przepis normujący taką sytuację. W kwestii zdolności wekslowej dłużnika po ogłoszeniu upadłości por. stanowisko SN zawarte w orzeczeniu z dnia 2 kwietnia 1936 r., II C 2692/35, OSN 1936, Nr 11, poz. 434, stosownie do którego: „Dłużnik przez ogłoszenie mu upadłości nie traci osobistej zdolności wekslowej”.

²⁰ Por. stanowisko SN, który w postanowieniu z dnia 9 lutego 1999 r., I CKN 882/98 OSNC 1999, Nr 7–8, poz. 142.

²¹ Wyrok NSA w Warszawie z 17 listopada 1993 r., III SA 817/93, POP 1995, Nr 6, poz. 119.

W związku z tym, że objęcie majątku przez syndyka następuje z mocy prawa, to wyłączną podstawę do objęcia przez syndyka majątku stanowi postanowienie o ogłoszeniu upadłości syndyka²². Postanowienie o ogłoszeniu upadłości podlega obwieszczeniu (art. 53 ust. 1 pr.up.), ale syndykowi należy je doręczyć po uprzednim powiadomieniu go o ogłoszeniu upadłości (art. 53 ust. 2 pr.up.).

Ustawodawca nie określa, w jaki sposób syndyk powinien ustalić składniki majątkowe dłużnika stanowiące masę upadłości. Przepis art. 69 pr.up. stanowi, że ustalenie składu masy upadłości następuje przez sporządzenie spisu inwentarza oraz spisu należności. W spisie inwentarza syndyk ujmuje prawa, objęte ruchomości, nieruchomości oraz środki pieniężne zgromadzone w kasie i na rachunkach bankowych. Spis należności sporządza się na podstawie ksiąg upadłego oraz dokumentów bezspornych. Jeżeli syndyk na podstawie ksiąg upadłego oraz dokumentów bezspornych ustali, że w skład masy upadłości wchodzi ruchomości, nieruchomości oraz środki pieniężne, których syndyk nie objął, sporządza ich spis. W miarę ich obejmowania albo uzyskiwania ich równowartości syndyk składa uzupełnienie spisu inwentarza. Syndyk wraz ze spisem inwentarza dokonuje oszacowania majątku wchodzącego do masy upadłości. W celu ułatwienia wykazania składników wchodzących w skład masy upadłości ustawa wprowadza także domniemanie, że rzeczy znajdujące się w posiadaniu upadłego w dniu ogłoszenia upadłości należą do majątku upadłego (art. 69 ust. 3 pr.up.).

Ponadto w przypadku, kiedy syndyk poweźmie wątpliwości, jakie składniki wchodzi w skład masy upadłości, może wystąpić do sędziego-komisarza o przeprowadzenie w tym zakresie postępowania wyjaśniającego. Na mocy przepisu art. 218 pr.up. syndyk może złożyć sędziemu-komisarzowi wniosek o przeprowadzenie dowodu, jeżeli uzna za konieczne ustalenie okoliczności sprawy w drodze postępowania dowodowego. W przypadku uwzględnienia wniosku postępowanie dowodowe prowadzi sędzia-komisarz.

Ustalenie przez syndyka, jaki majątek wchodzi w skład masy upadłości, stanowi niezbędny warunek do ustalenia z jednej strony zakresu ograniczenia upadłego w zarządzie i prawie do rozporządzania majątkiem, z drugiej zaś strony do ustalenia zakresu uprawnień syndyka masy upadłości do zarządu majątkiem upadłego.

Czynności syndyka zatem polegać będą na ustaleniu stanu czynnego i biernego masy upadłości, uregulowaniu stanu prawnego oraz wyłączeniu z masy upadłości przedmiotów, które nie wchodzi w skład masy upadłości. Podstawowym zadaniem syndyka w ramach czynności związanych z zarządem jest określenie składu masy upadłości, zabezpieczenie majątku przed zniszczeniem lub zabránieniem przez osoby postronne, wystąpienie do likwidacji tego majątku, sporządzenie listy wierzytelności, w której ustali sumę podlegającą podziałowi pomiędzy wierzycieli, wymieni wierzytelności i prawa osób uczestniczących w podziale sumy oraz oznaczy sumę, jaka przypadnie każdemu z wierzycieli (art. 244 pr.up.). W pełni aktualny pozostaje pogląd O. Bubera, że czynno-

²² J. Jankowski, *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowań w ujęciu dynamicznym*, Kraków 1999, s. 262.

ści syndyka związane z zarządem masą upadłości polegają przede wszystkim na ustaleniu tzw. masy podziałowej, tj. uchwyceniu całego ruchomego i nieruchomego majątku upadłego, sporządzeniu inwentarza i bilansu, uporządkowaniu stanu prawnego, wyeliminowaniu z masy wszystkich przedmiotów do upadłego nienależących, odzyskaniu na drodze sądowej przedmiotów, do których upadły ma prawo, a także na powiększeniu masy poprzez ubezszkodzenie czynności zdziałanych przez upadłego na niekorzyść wierzycieli²³.

Z powyższym obowiązkiem syndyka koresponduje powinność po stronie upadłego dłużnika w zakresie wskazania i wydania syndykowi majątku, ksiąg rachunkowych i ewidencji, korespondencji i innych dokumentów, który wiąże się także z koniecznością złożenia pisemnego oświadczenia przez upadłego wobec sędziego-komisarza (art. 57 ust.1 pr. up.). Zgodnie z przepisem upadły jest obowiązany wskazać i wydać syndykowi cały swój majątek, a także dokumenty dotyczące jego działalności, majątku oraz rozliczeń, w szczególności księgi rachunkowe, inne ewidencje prowadzone dla celów podatkowych i korespondencję. Wykonanie tego obowiązku upadły potwierdza w formie oświadczenia na piśmie, które składa sędziemu-komisarzowi. Upadły jest obowiązany udzielać sędziemu-komisarzowi i syndykowi wszelkich potrzebnych wyjaśnień dotyczących swojego majątku (art. 57 ust. 2 pr.up.). Celem umożliwienia wykonania tego obowiązku sędziemu-komisarz może postanowić, aby upadły będący osobą fizyczną nie opuszczał terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez jego zezwolenia (art. 57 ust. 3 pr.up.)²⁴. Wykonanie przez upadłego dłużnika ww. obowiązków dotyczących wskazania i wydania syndykowi majątku, ksiąg, korespondencji i innych dokumentów upadły potwierdza oświadczeniem na piśmie składanym sędziemu-komisarzowi pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Zaniechanie złożenia przez upadłego takiego oświadczenia należy traktować jako uchybienie obowiązkowi, uzasadniające zastosowanie wobec upadłego środków przymusu. Natomiast złożenie przez upadłego oświadczenia niezgodnego z rzeczywistością należałoby traktować jako złożenie fałszywych zeznań²⁵ w rozumieniu art. 233 k.c.²⁶.

²³ O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936, s. 101.

²⁴ Przepis art. 57 ust. 3 pr.up. stosuje się odpowiednio do członków organu zarządzającego upadłego niebędącego osobą fizyczną.

²⁵ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 127.

²⁶ Przepis art. 233 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, zm. Nr 128, poz. 840; Dz. U. z 1999 r. Nr 64, poz. 729, Nr 83, poz. 931; Dz. U. z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027, Nr 116, poz. 1216; Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071; Dz. U. z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 179, poz. 1750) stanowi, że „§ 1. Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie. § 3. Nie podlega karze, kto, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, składa fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu. § 4. Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. § 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli: fałszywe zeznanie, opinia lub tłumaczenie dotyczy oko-

Stosownie bowiem do dotychczasowego brzmienia przepisu art. 169 ust. 2 pr.up. – syndyk lub zarządca nie mógł prowadzić działalności wymagającej koncesji lub zezwolenia, chyba że co innego wynikało z ustawy lub decyzji, albo zezwolenia. W wyniku nowelizacji pr.up. na mocy ustawy z 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne przedmiotowy przepis został zmieniony i obecnie syndyk prowadzący przedsiębiorstwo upadłego może już prowadzić działalność wymagającą koncesji, licencji albo zezwolenia, chyba że co innego wynika z odrębnych ustaw (art. 169 ust. 4 pr.up.). Ponadto po ogłoszeniu upadłości syndyk może prowadzić dalej przedsiębiorstwo upadłego, jeżeli możliwe jest zawarcie układu z wierzycielami lub możliwa jest sprzedaż przedsiębiorstwa upadłego w całości lub jego zorganizowanych części. Jeżeli syndyk prowadzi przedsiębiorstwo upadłego, to powinien podjąć wszelkie działania zapewniające zachowanie przedsiębiorstwa co najmniej w nie pogorszonej formie (art. 312 ust. 1 i 2 pr.up.).

Zasadniczym celem postępowania upadłościowego jest ochrona wierzycieli dłużnika (art. 2 ust. 1 pr.up) poprzez ich równomierne zaspokojenie przy zachowaniu przedsiębiorstwa dłużnika, o ile racjonalne względy na to pozwolą. Utrzymanie przedsiębiorstwa dłużnika wiąże się z realizacją zasady optymalizacji²⁷. Osiągnięcie powyższych celów zazwyczaj nie będzie możliwe, jeśli nie będzie majątku dłużnika, z którego byłoby możliwe zaspokojenie wierzycieli. W związku z tym już na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości sąd upadłościowy powinien ocenić, czy istnieją racjonalne podstawy do wszczęcia i prowadzenia postępowania, a w szczególności, czy istnieje majątek, który mógłby posłużyć na zaspokojenie roszczeń wierzycieli.

Reasumując, przepisy ustawy Prawo upadłościowe nie naruszają konstytucyjnie zagwarantowanej ochrony prawna własności, gdyż upadły dłużnik nie traci prawa własności posiadanych składników majątkowych stanowiących masę upadłości, a jedynie w wyniku ogłoszenia upadłości traci uprawnienie do sprawowania zarządu swoim majątkiem i prawo do rozporządzania nim. Zasadniczym celem postępowania upadłościowego jest bowiem ochrona wierzycieli dłużnika poprzez ich równomierne zaspokojenie, a tylko kiedy racjonalne względy na to pozwolą, przedsiębiorstwo dłużnika może zostać zachowane. Regulacje prawa upadłościowego pełnią funkcję ochronną, która urzeczywistniana jest poprzez zaspokojenie wierzycieli w drodze podziału funduszy masy upadłości pochodzących z likwidacji jej składników²⁸, a więc składników majątkowych dłużnika.

liczności nie mogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy, sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy”.

²⁷ F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Wprowadzenie*, Kraków 2003, s. 32.

²⁸ A. Jakubecki, *Status wierzyciela paulińskiego w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku dłużnika*, [w:] J. Gudowski, K. Weitz (red.), *Aurea praxis. Aurea teoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, Tom I, Warszawa 2011, s. 863.

Bibliografia

- Allerhand M., *Prawo upadłościowe, komentarz, orzecznictwo*, Bielsko-Biała 1999.
- Bednarek M., *Mienie. Komentarz do art. 44–55 Kodeksu cywilnego*, Kraków 1997.
- Buber O., *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936.
- Dyoniak A., *Pojęcie majątku w prawie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1985, z. 11–12.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Jankowski J., *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowań w ujęciu dynamicznym*, Kraków 1999.
- Jakubecki A., *Status wierzyciela paulińskiego w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku dłużnika*, [w:] J. Gudowski, K. Weitz (red.), *Aurea praxis. Aurea teoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, Tom I, Warszawa 2011.
- Jezioro J., [w:] U. Kalina-Prasznic (red.), *Encyklopedia prawa*, Warszawa 2007.
- Katner W. J., [w:] M. Safjan (red. tomu), *Prawo cywilne – część ogólna. System Prawa Prywatnego*, Tom 1, Warszawa 2012.
- Skowrońska-Bocian E., [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2013.
- Stelmachowski A., [w:] T. Dybowski (red.), *Prawo rzeczowe. System Prawa Prywatnego*, Tom 3, Warszawa 2007.
- Świeboda Z., *Komentarz do prawa upadłościowego i prawa o postępowaniu układowym*, Warszawa 1999.
- Zedler F., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Wprowadzenie*, Kraków 2003.
- Żelechowski Ł., [w:] K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, T. 1: *Przepisy wprowadzające. Część ogólna. Własność i inne prawa rzeczowe*, Warszawa 2013.